

Kaakkurista Kujoskalliolle

Kaakkurinvaara ja Kujoskallion tienoo ovat tuntuneet aina jotenkin kiehtoilta, ja jo kaukaa katsottuna komea vaara kohoaa melkein kuin pieni Koli. Ensimmäinen muistikuvani Kaakkurinvaarasta on Lapalien koulun kohdasta maantieltä Kotalahteen päin. Silloin tuli mieleen, että tuolle upealle vaaralle haluaisin lähteä vielä joskus patikoimaan. Ei tosin ollut aavistustakaan, onko sinne polkuja/teitä, vai tulisiko suunnistaa vain sattumanvaraisesti metsän pohjaa pitkin. Paikkakunnalla asuva mainitsi jostain lähitienoilla olevasta louhoksesta, ja silloin pohdin, että lieneekö edes turvallista lähteä äkkinäisenä kuljeskelemaan. Leppävaaran suunnilla käyskentelevistä karhuistakin kerrottiin, mutta luotin siihen, että kulkija ei kohtaisi karhua, vaikka karhu huomaisikin kulkijan... Merkkejä karhuista kun on kuulemani mukaan useampikin samoilija tuolla tienoolla nähnyt.

Toukokuisena aamuna viime keväänä toteutin sitten suunnitelmani. Kun puissa ei ollut vielä täyttä lehteä, ajattelin että näkymistä tulisi niin silmiin kuin kameraankin selkeämpiä. Niistä hulpeista maisemista ihastuneena voin todeta, että retkeä näihin kauniisiin maisemiin voi suosittelua, joskaan ei ehkä kovin huonojalkaisille. Välillä kipua muistutti melkeinpä vuorikiipeilyä. Saataisihan sinne löytyä jokin käyttämäni helpompikin reitti, ja aiemmin on kai mennyt polkukin tai jopa tie, mutta se lienee jo metsittyä.

Maisemat hivelivät kauneudellaan jo ensimmäisessä pysähtymispaikassani. Kalliolle istuskellessani ihailin näkymiä kaikessa rauhassa käen kukuntaa kuunnellen. Kun tarkkaan katsoi, näki tuolloin vielä luntakin horisontissa siintävillä Kolin laskettelurinteillä. Olin kuullut puhuttavan myös tornista. Näitä vanhan näkö-/palotornin jäänteitä tovin etsiskelin, ja löytyihän se kaivattu metsän keskeltä. Uskoisin että tornin äärellä on ollut silloin ennen vilkastakin liikehdintää. Tornin jäänteistä töröttäviä komeita nauloja tutkin tarkempaan ja otaksuin, että tässä on varmaankin nyt niitä kyläseppän takomia vanhoja nauloja. Vuonisladden kylän historiaa -teoksen (2001, 115–116) mukaan tällä tienoolla on aikoinaan toiminut useampikin kyläseppä. Sepän verstaassa Törmälässä on taottu mm. maataloustyökaluja ja tehty hevosten kengittäämiseen liittyviä töitä. Lapalien koulun lähistöllä asuneen sepän erikoisalana on ollut viikatteen teko ja mm. kärrinpyörin raudtoitus. (Vuonisladden kylän historiaa 2001, 115–116.) Noiden vanhojen naulojen myötä mieleen alkoi nousta kuvia entisaikaisien kädentaitajien työstä, ja arvostus heitä kohtaan kasvoi entisestäänkin. Samalla tuli ajatelleeksi kaiken katoavaisuutta: kuinkahan moni tämän päivän merkittävistä ammattiteista

on jäljellä esimerkiksi vielä sadan vuoden kuluttua?

Näkötornilta etenin olettamani Kaakkurinladden suuntaan. Olin kuullut puhuttavan lähistöllä sijaitsevasta kauniista tummavetisestä lammesta. Pehmeä sammal tuntui pehmeältä ja lämpimältä jalkojen alla. Jännittäviä paikkoja löytyi myös syvemmältä metsästä. Mielikuvitus alkoi kuin huomautta laukata ja mieleen tuli, että jos se kansanperinteestä tuttu maahinen jossakin asustelee, niin eiköpähän liene juuri täällä! Ympäristö oli kuin sadusta: komeita kivimuodostelmia, pehmeää sammalta, kivien välissä monenlaista vihreää kasvustoa jo toukokuun alussa. Toinenkin maahiseen liittyvä mielikuva palautui mieleeni, kun kuulin kerrottavan ”maahisen painelijoista”. Perimätiedon mukaan tälläkin alueella on elänyt mm. 1800-luvulla henkilö/henkilöitä, joilla on uskottu olevan parantajan lahja. Tuohon aikaan ei ole ollut vielä niitä koululääketieteen hoitokeinoja, mitä meillä tässä ajassa elävillä on. Voi vain heiveröisesti kuvitella esimerkiksi vanhempien hädän lapsensa sairastuttua, kun lääkäreitä ja apteekkejä ei ollut saatavilla. Kansanperinteeseen mukaan ”maahisen painelija” pyrki saamaan maasta tulleen taudin takaisin maahan lausumalla tiettyjä sanoja. Tämä kaikki on luovuudessaan hyvin kiehtovaa, samoin kuin esimerkiksi luonnonkasvien käyttö lääkkeinä. En mieshenkilön olleen ikään kuin sellainen maahisen painelija. Oletan ko. sanonnan liittyvän jotenkin kansanparannukseen. Tuohon aikaanhan ei ole ollut niitä lääkinnällisiä keinoja, mitä meillä tässä ajassa elävillä on. Googlella ei kovin paljoa löytynyt, mutta alla olevan lähteen mukaan maahista on voitu painella maalla tai muulla ”maanväkeä” sisältävällä esineellä, ja tauti on saatu siten siirrettyä takaisin ”kotiinsa”. Useimmiten paikka on uskomuksen mukaan ollut sama, kuin mistä tauti oli tarttunutkin. Parannustoimituksen jälkeen tietäjä manasi tautia verbaalisesti takaisin maahan. Maasta tarttunut tauti piti saada takaisin maahan ja myös pysymään siellä esim. tähän tapaan lausuttujen sanojen voimin:

*”Maasta maahinen kotoisia
Maan vihoista veen vihoista
Sammakon salavihoista
Mene maahan
Mene kiviin
Mene rautaisiin kallioihin
Maassa valta vanhemmillasi”.*

Luulen mieshenkilön olleen ikään kuin sellainen maahisen painelija. Oletan ko. sanonnan liittyvän jotenkin kansanparannukseen. Tuohon aikaanhan ei ole ollut niitä lääkinnällisiä keinoja, mitä meillä tässä ajassa elävillä on. Googlella ei kovin paljoa

löytynyt, mutta alla olevan lähteen mukaan maahista on voitu painella maalla tai muulla ”maanväkeä” sisältävällä esineellä, ja tauti on saatu siten siirrettyä takaisin ”kotiinsa”. Useimmiten paikka on uskomuksen mukaan ollut sama, kuin mistä tauti oli tarttunutkin. Parannustoimituksen jälkeen tietäjä manasi tautia verbaalisesti takaisin maahan. Maasta tarttunut tauti piti saada takaisin maahan ja myös pysymään siellä esim. tähän tapaan lausuttujen sanojen voimin:

*”Maasta maahinen kotoisia
Maan vihoista veen vihoista
Sammakon salavihoista
Mene maahan
Mene kiviin
Mene rautaisiin kallioihin
Maassa valta vanhemmillasi”.*

Vanhan palotornin takaa avautui näkymä jonnekin Leppävaaralle päin. Maisema siellä korkealla tuntui muuttuvan erilaiseksi sitä mukaa, kun aurinko meni pilveen ja jälleen näyttäytyi. Vaaran lakea vasemmalle kiertäessäni taustalla etuoikealla häämötti suuria peltoja ja niiden takana lapalieläisiä taloja. Tähän olisi kiinnostavaa tulla joskus marjaankin, ainakin mustikkaa ja vadelmaa voisi tällä vaaralla kasvaa. Ehkä puolukatkin punoittaisivat jossakin kallionkielekkeen reunalla. Vadelmapensaikat seurailevat ilmeisesti hakkuita, joten pensaitten kasvu on kai riippuvainen niistäkin.

Vaaran laen kierrettyäni läksin kapuamaan alas, osan matkasta varovasti ”pyllymäkeä” lasketellen. Polvet melkein tuisivat, kun pääsin jälleen tasaiselle maalle. Tuntuipa sen jälkeen rennolta askeltaa tasaista pehmeänsammaleista metsän pohjaa pitkin ja edetä tutun rautatien varteen. Pikkuteiden kohdalla tasoristeykset ovat usein tämän kohdalleni sattuneen risteyksen lailla vartioimattomia, ja joskus lienee sattunut onnettomuuksiakin. Rautatie on tästä mennyt jo noin sata vuotta, ja rataa on ylitetty milloin hevosella, autolla, mopolla, jalkaisin tai suksellakin.

Samoilijan mieleen tuli myös se, onko näitä komeita luonnonmuodostelmia voitu jotenkin hyödyntää vanhoissa elinkeinoissa. Mieleen muistui tienoolla asuvan kertoma, että Kaakkurinvaaran lähistöllä on ollut kaivostoimintaa sekä Kotavaaran alla Puuttoon menevän tien varrella kuin myös Siikalahdessa. Kun etenee maantieltä pitkin Vuonisladden päin, kohdalle tuleekin ennen pitkää Puuton risteys. Tarkemmin katsellen metsikössä risteyksen lähetyvillä voikin havaita vanhoja rakennelmia, mitkä eivät ehkä ole luonnonmuo-vaamia. Vuonisladden kylän historiaa -teoksessa (2001, 111–112) todetaan, että muistitiedon mukaan tällä alueella on sijainnut vuolukivilouhos noin vuosina 1908–1912. Sinne oli rakennettu

kevyt hevosvetoinen raidekin viereiseltä rautatieltä. Siitä ei ole varmuutta, olivatko raiteet puiset vai rautaiset. Useampaankin lähialueen taloon on tehty uuni tämän louhoksen kivistä. Lisäksi on tehty hautakiviä sekä pientä käyttötavaraa kuten silitysrautoja ja porokuppeja. Em. teoksessa s. 23 olevassa Vuonisladden kartassa 1890–1939 vuolukivilouhos näkyy Kujoskalliota vastapäätä maantien toisella puolella. Louhoksista puhuttaessa on mielestäni luontevaa nostaa esille myös ko. alan ammattimies. Kivimies Ville Hämäläisen (1882–1954) töitä on yhä nähtävissä muun muassa Vuonisladden aseman rappusissa, salmenillan paasissa ja hänen taitavien kättensä jälki näkyy myös monien talojen perustuksissa ja kaivoissa (emt., 117).

Myös paikannimet tuntuvat kiinnostavilta aina, kertovathan ne osaltaan seudun historiasta ja kulttuurista. Professori Alpo Räisänen (2001) kuvaa Vuonisladden kylän historiaa -teoksessa Kaakkurinvaaran, Kujoskallion ja Puuton nimistöä seuraavasti: Puutto on alkuaan luultavasti apajan nimi, sillä Puutto merkitsee paikkaa, jossa nuotta tai verkko puuttuu hakoihin tai kiviin. Kujoskallion nimi puolestaan juontune siitä, että ko. luonnonmuodostelma tuo mieleen karjan kujoset. Karjan kujosissa on ollut aita kahden puolen, hieman samoin kuin nuo vanhan Joensuun ja Lieksan välisen maantien kahden puolen tiellä olevat kalliotkin. Kaakkurinvaara on ilmeisesti nimetty pikkukuikan, kaakkurin mukaan. Kaakkuri-paikannimiä on Itä- ja Pohjois-Suomessa paljonkin. (Räisänen 2001, Vuonisladden kylän historiaa 2001 mukaan.)

Kaakkurin voimakasta ”ka-ka-ka-ka-ka”-laulua (Luontoportti 2014) ei tuona keväänä päivänä linnun nimikkovaaralla kuulunut; monien pikkulintujen kevätkonsertti kylläkin huveliä korvia. Kaakkuri pesii toukokuussa suoraanisten lampien äärellä (emt.), joten ehkäpä sen ääni olisikin kuulunut, jos olisi lasketunut vaaralta Kaakkurinladden rantakosteikolle.

LÄHTEET

Luontoportti. 2014. Kaakkuri, *Gavia stellata*. <http://www.luontoportti.com/suomi/fi/linnun/kaakkuri> 5.8.2014.

Räisänen, A. 2001. Vuonisladden seudun paikannimistä. Teoksessa *Sirpa Sulopuisto (toim.) Vuonisladden kylän historiaa: perinteitä ja palveluita. Vuonisladden kyläseura ry:n julkaisuja nro 1, s. 3–13.*

Vuonisladden kylän historiaa: perinteitä ja palveluita. 2001. Toim. Sirpa Sulopuisto. Vuonisladden kyläseura ry:n julkaisuja nro 1.

Teksti ja kuvat: Tuija Kuusisto, Karelia-amkn suomen kielen opettaja / Vuonisladden vapaa-ajan asukas